

DODL JA OBERHOLLENZER

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

7. juuni 2005*

Kohtuasjas C-543/03,

mille esemeks on EÜ artikli 234 alusel Oberlandesgericht Innsbruck'i (Austria) 16. detsembri 2003. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 29. detsembril 2003, menetluses

Christine Dodl,

Petra Oberhollenzer

versus

Tiroler Gebietskrankenkasse,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed P. Jann, C. W. A. Timmermans ja A. Rosas, kohtunikud C. Gulmann, J.-P. Puissechot, K. Schiemann (ettekandja), J. Makarczyk, P. Küris, E. Juhász, U. Löhms, E. Levits ja A. Ó Caoimh,

kohtujurist: L. A. Geelhoed,
kohtusekretär: ametnik K. Sztranc,

arvestades kirjalikus menetluses ja 14. detsembri 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— C. Dodl ja P. Oberhollenzer, esindaja: *Rechtsanwalt* J. Hobmeier,

— Tiroler Gebietskrankenkasse, esindaja: A. Bramböck,

- Austria valitsus, esindajad: H. Dossi, E. Riedl ja G. Hesse, keda abistas *Rechtsanwältin* S. Holzmann,
- Saksamaa valitsus, esindajad: W.-D. Plessing ja A. Tiemann,
- Soome valitsus, esindaja: A. Guimaraes-Purokoski,
- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: D. Martin, H. Kreppel ja B. Martenczuk,

olles 24. veebruari 2005. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab sotsiaalkindlustusskeeme kooskõlastavate ühenduse määruste tõlgendamist. Eelkõige peetakse sellega silmas nõukogu 14. juuni 1971.

aasta määrust (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes, muudetud ja ajakohastatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2001. aasta määrusega (EÜ) nr 1386/2001 (EÜT L 187, lk 1; ELT eriväljaanne 05/04, lk 129; edaspidi „määrus nr 1408/71”), ning nõukogu 21. märtsi 1972. aasta määrust EMÜ nr 574/72, millega määratakse kindlaks määruse (EMÜ) nr 1408/71 rakendamise kord (EÜT L 74, lk 1; ELT eriväljaanne 05/01, lk 83), muudetud ja ajakohastatud komisjoni 27. veebruari 2002. aasta määrusega (EÜ) nr 410/2002 (EÜT L 62, lk 17; ELT eriväljaanne 05/04, lk 209; edaspidi „määrus nr 574/72”).

- 2 Kõnealune eelotsusetaotlus esitati C. Dodli ja P. Oberhollenzeri ning Tiroler Gebietskrankenkasse vahelises vaidluses, mille esemeks on neile viimati nimetatud poolt lapsehooldustoetuse maksmisest keeldumine.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

Määrus nr 1408/71

- 3 Määruse nr 1408/71 artikli 2 lõige 1 sätestab:

„Käesolevat määrust kohaldatakse töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele [...], kelle suhtes kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid ning kes

on mõne liikmesriigi kodanikud [...], samuti nende pereliikmete ja nende ülalpidamisel olnud isikute suhtes.”

[Siin ja edaspidi on osundatud määrust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes]

- 4 Eelnimetatud määruse artikli 4 lõige 1 näeb ette:

„Käesolevat määrust kohaldatakse kõigi õigusaktide suhtes, mis reguleerivad järgmisi sotsiaalkindlustusliike:

[...]

h) perehüvitised.”

- 5 Vastavalt sama määruse artiklile 13:

„1. Isikud, kelle suhtes kohaldatakse käesolevat määrust, alluvad üksnes ühe liikmesriigi õigusaktidele [...]. Kõnealused õigusaktid määratakse kindlaks vastavalt käesoleva jaotise sätetele.

2. [...]

- a) liikmesriigi territooriumil töötava isiku suhtes kehtivad selle riigi õigusaktid, seda ka juhul, kui ta elab teise liikmesriigi territooriumil [...];

[...]”.

- 6 Vastavalt määruse nr 1408/71 artiklile 73, mis käsitleb töötajaid ja füüsilisest isikust ettevõtjaid, kelle pereliikmed elavad mõne teise liikmesriigi territooriumil kui asjakohane liikmesriik:

„Töötajal või füüsilisest isikust ettevõtjal, kelle suhtes kohaldatakse mõne liikmesriigi õigusakte, on õigus saada esimesena nimetatud liikmesriigi õigusaktide kohast perehüvitist oma pereliikmetele, kes elavad mõne teise liikmesriigi territooriumil, nii nagu elaksid nad esimesena nimetatud riigi territooriumil [...]”.

- 7 Sama määruse artikli 76 lõige 1, mis kehtestab prioriteetsuseeskirjad juhuks, kui asjas pädeva liikmesriigi õigusnormidest tulenev õigus saada perehüvitist kattub pereliikmete elukohajärgse liikmesriigi õigusnormidest tuleneva õigusega, näeb ette:

„Kui samal ajal samale pereliikmele tema kutse- või äritegevuse tõttu makstakse perehüvitist pereliikmete elukohajärgse liikmesriigi territooriumil kehtivate õigus-

aktide alusel, siis õigus saada teise liikmesriigi õigusaktide kohast perehüvitist artiklite 73 ja 74 alusel peatatakse esimesena nimetatud liikmesriigi õigusaktide alusel makstava summa ulatuses.”

Määrus nr 574/72

- 8 Määruse nr 574/72 artikli 10 lõige 1, mis kehtestab reeglid töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate õiguste kattumisel saada perehüvitist või peretoetust, sätestab:

„a) Liikmesriigi õigusaktide alusel tekkiv õigus perehüvitisele või peretoetusele, mis ei ole seotud sotsiaalkindlustuse, töötamise või ettevõtlusega, peatatakse nende hüvitiste ulatuses, mis samal ajal samale pereliikmele kohalduvad üksnes teise liikmesriigi siseriiklike õigusaktide või määruse artiklite 73, 74, 77 või 78 alusel.

b) Kui aga kutse- või äritegevusega tegeletakse esimese liikmesriigi territooriumil:

i) kui perehüvitiseks õigustatud või seda saavale isikule makstakse hüvitist üksnes teise liikmesriigi siseriiklike õigusaktide või määruse artiklite 73 või

74 alusel, siis üksnes selle teise liikmesriigi siseriiklikest õigusaktidest või nimetatud artiklitest tulenev õigus perehüvitisele peatatakse pereliikme elukohajärgse liikmesriigi õigusaktidega ette nähtud perehüvitise summa ulatuses. Hüvitised maksab liikmesriik, kelle territooriumil pereliige elab;

[...]”.

[Siin ja edaspidi on osundatud määrust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes]

Siseriiklikud õigusnormid

Austria õigusaktid

- 9 24. oktoobri 1967. aasta Familienlastenausgleichsgesetzi (Austria perehüvituste seadus) (*BGBI. I*, 376/1967), põhikohtuasjas kohaldatav muudetud redaktsioon, § 2 lõike 1 kohaselt:

„Õigus lapsetoetusele on isikutel, kelle alaline või peamine elukoht on Austria territooriumil [...]”

- ¹⁰ 8. augusti 2001. aasta Kinderbetreuungsgeldgesetzi (Austria lapsehooldustoetuste seadus) (*BGBL. I*, 103/2001), mis jõustus 1. jaanuaril 2002, § 2 sätestab:

„1. Vanemal [...] on õigus saada lapse [...] eest lapsehooldustoetust, tingimusel et:

- 1) selle lapse eest on perehüvituste seaduse alusel õigus saada lapsetoetust või juhul, kui selle lapse eest ei saa seda toetust vaid põhjusel, et eksisteerib sama hüvitise saamise õigus välismaal,
- 2) laps on selle vanema ülalpidamisel, ja
- 3) vanema sissetuleku kogusumma (artikkel 8) ei ületa kalendriaasta jooksul 14 600 euro ülempiiri.

[...]

4. Mõlemad vanemad ei või samal ajal sama lapse eest lapsehooldustoetust saada. [...]”

Saksamaa õigusaktid

- ¹¹ 7. detsembri 2001. aasta Bundeserziehungsgeldgesetz (lastekasvatustoetuste ja lapsehoolduspuhkuste seadus) (*BGBI.* 2001 I, nr 65) § 1 kohaselt:

„(1) Õigus lastekasvatustoetusele on igal isikul:

1) kelle alaline või peamine elukoht asub Saksamaal;

2) kelle ülalpeetav laps elab koos temaga;

3) kes seda last ise hooldab ja kasvatab, ja

4) kes on töötu või ei tööta täistööajaga.

[...]”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 12 Kaks põhikohtuasja hagejat C. Dodl ja P. Oberhollenzer on Austrias töötavad, kuid alaliselt Saksamaal elavad Austria kodanikud. Nad elavad koos vastavalt oma abikaasa ja elukaaslasega, kes mõlemad on täistööajaga Saksamaal töötavad Saksamaa kodanikud.
- 13 Poja sünni tõttu 21. aprillil 2002 oli C. Dodli töösuhe 21. juunist kuni 7. oktoobrini 2002 peatunud.
- 14 P. Oberhollenzer sünnitas oma poja 10. septembril 2002 ning sellega seoses peatus tema töösuhe 8. novembrist 2002 kuni 9. septembrini 2004.
- 15 Laste isadena said C. Dodli abikaasa ja P. Oberhollenzeri elukaaslane Austria lapsetoetustele vastavat Saksamaa lapsetoetust, kuid oma täistööajaga töö tõttu ei saanud nad Saksamaa riiklikku lastekasvatustoetust.

- 16 Nende taotlused riikliku lastekasvatustoetuse saamiseks, mille põhikohtuasja hagejad Saksamaal esitasid, jäeti C. Dodli suhtes Amt für Versorgung und Familienförderung München I (Müncheni I hüvitiste ja peretoetuste amet) 13. mail 2003 tehtud otsusega ning P. Oberhollenzeri suhtes Amt für Versorgung und Familienförderung Augsburg'i (Augsburgi hüvitiste ja peretoetuste amet) 14. novembril 2002 ja 22. aprillil 2003 tehtud otsustega rahuldamata. Saksamaa ametiasutuste põhjenduste kohaselt kuulus taotletud toetuste maksmine väidetavalt Austria Vabariigi pädevusse. Lisaks tõstatati C. Dodli asjas ka Saksamaa õigusaktidega määratud sissetuleku ülemmäära ületamise küsimus.
- 17 Kõnealused hagejad üritasid lapsehooldustoetust saada ka Austrias.
- 18 Nende taotlused jäeti määruse nr 1408/71 artiklite 73, 75 ja 76, koostoimes määruse nr 574/72 artikli 10 lõike 1 punktiga b, alusel Tiroler Gebietskrankenkasse poolt vastavalt 28. aprilli ja 5. juuni 2003. aasta otsustega rahuldamata.
- 19 Mõlemad põhikohtuasja hagejad esitasid nende otsuste peale Landesgericht Innsbruckile (Innsbrucki piirkonna kohus) hagi, milles palusid kohustada Tiroler Gebietskrankenkasse't maksma seadusega ettenähtud summas lapsehooldustoetust

C. Dodlile alates 1. juulist 2002 ja P. Oberhollenzerile alates 30. septembrist 2002. Oma nõude toetuseks väitsid hagejad, et oleks pidanud kohaldama töökohajärgse riigi vastutuse põhimõtet, millele Tiroler Gebietskrankenkasse vaidles vastu, et kui töökohajärgseid liikmesriike on kaks, siis on perehüvitise maksmine eelkõige elukohajärgse riigi kohustus. Austria Vabariigil tuleks maksta hüvitist lapsehooldustoetuste erinevuse kompenseerimiseks alles pärast Saksa lastekasvatustoetuse saamist.

- 20 Landesgericht Innsbruck jättis C. Dodli ja P. Oberhollenzeri esitatud nõuded vastavalt 17. juuli ja 17. septembri 2003. aasta otsustega rahuldamata. Nimetatud kohus leidis, et juhul kui vanemad töötavad erinevates liikmesriikides, siis on perehüvitiste maksmine eelkõige lapse alalise elukoha riigi, antud juhul Saksamaa Liitvabariigi, kohustus. Kui Saksamaa hüvitis on Austria hüvitisest väiksem, siis on Austria Vabariik kohustatud maksma ainult nende summade vahe.

- 21 Põhikohtuasja hagejad esitasid nimetatud otsuste peale Oberlandesgericht Innsbruckile (Innsbrucki kõrgem piirkondlik kohus) apellatsioonkaebused. Oma apellatsioonkaebuse toetuseks väitsid nad, et kuna lapsehooldustoetuse eesmärk on tagada sissetulek neile vanematele, kelle töösuhe on peatunud seoses lapse kasvatamisega ja kellel seetõttu sissetulek puudub, siis tuleks kohaldada töökohajärgse riigi vastutuse põhimõtet. C. Dodl ja P. Oberhollenzer märgivad, et põhikohtuasja asjaolude esinemise ajal olid nad jätkuvalt töösuhtes, mis nende lapsehoolduspuhkuse ajaks oli vaid peatunud.

22 Tiroler Gebietskrankenkasse vaidles sellele väitele vastu ja palus jätta need nõuded rahuldamata.

23 Pärast kahe kohtuasja ühise menetluse ja ühise otsuse tegemise eesmärgil ühendamist otsustas Oberlandesgericht Innsbruck menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse (EMÜ) nr 1408/71 [...] artiklit 73 koostoimes [sama] määruse artikliga 13 (muudetud) tuleb tõlgendada selliselt, et seda kohaldatakse isegi nendele töötajatele, kelle töösuhe küll jätkub, kuid ei sisalda töö tegemise ega töö eest tasu maksmise kohustust (töösuhe on peatatud) ega mingeid sotsiaalkindlustuskohustusi siseriiklike õigusaktide alusel?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:

kas töökohajärgne riik on kohustatud hüvitist maksma isegi sellisel juhul, kui töötaja ja tema pere liikmed, kes võiksid saada sellist perehüvitist nagu Austria

lapsehooldustoetus, ei ole töökohajärgses riigis elanud eelkõige sel perioodil, mil töösuhe oli peatunud?”

Põhiküsimus

Esimene küsimus

- 24 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib oma esimeses küsimuses sisuliselt seda, kas hagejad põhikohtuasjas jäävad ilma oma „töötaja” staatusest määruse nr 1408/71 mõttes, kui peatub nende töösuhe, mille jooksul nad Austria õigusaktide kohaselt ei pidanud sotsiaalkindlustusmakseid maksma. Nimetatud kohus küsib veelgi täpsemalt sellise peatamise tagajärgede kohta määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkti a ja järelikult ka sama määruse artikli 73 kohaldamisel.

- 25 Tundub, et esimeses küsimuses peituv siseriikliku kohtu peamine probleem seisneb ohus, et perehüvitiste osas võivad põhikohtuasja hagejad sotsiaalkindlustusest täielikult ilma jääda, kui töösuhete peatumise tõttu ei ole nende töösuhe enam tööna kvalifitseeritav.

- 26 Kõik kirjalikke märkusi esitanud osapooled on nõustunud, et vaatamata nende töösuhte ajutisele peatumisele, on kõnealused hagejad „töötajad” määruse nr 1408/71 artikli 1 punkti a mõttes.
- 27 Siinkohal tuleb rõhutada, et mõistel „töötaja” puudub ühenduse õiguses ühtne määratlus ning see muutub vastavalt sellele, millises valdkonnas seda kasutatakse (12. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas C-85/96: Martínez Sala, EKL 1998, lk I-2691, punkt 31). Seega tuleb arvestada mõiste „töötaja” tähendust määruse 1408/71 kohaldamisalas.
- 28 Määruse nr 1408/71 artikli 2 lõige 1 sätestab, et seda määrust kohaldatakse töötajatele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele, kelle suhtes kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid, samuti nende pereliikmete suhtes.
- 29 Mõisted „töötaja” ja „füüsilisest isikust ettevõtja” on määratletud määruse nr 1408/71 artikli 1 punktis a. Nende mõistetega tähistatakse kõiki isikuid, kes on kindlustatud eelnimetatud artikli 1 punktis a mainitud ühe sotsiaalkindlustusskeemiga hõlmatud riskide suhtes ja selles sättes ette nähtud tingimustel (3. mai 1990. aasta otsus kohtuasjas C-2/89: Kits van Heijningen, EKL 1990, lk I-1755, punkt 9, ja 11. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-275/96: Kuusijärvi, EKL 1998 lk I-3419, punkt 20).

- 30 Sellest tulenevalt on isik „töötaja” määruse nr 1408/71 tähenduses, kui ta on nimetatud määruse artikli 1 punktis a nimetatud üldise või spetsiaalse sotsiaalkindlustusskeemi alusel vabatahtlikult või kohustuslikult kindlustatud kas või ühe riski suhtes, olenemata töösuhte olemasolust (eespool viidatud kohtuotsused Martínez Sala, punkt 36, ja Kuusijärvi, punkt 21).
- 31 Järelikult, nagu kohtujurist on oma ettepaneku punktis 12 esile toonud, ei määra väljakujunenud kohtupraktika kohaselt mitte töösuhte staatus seda, kas isik kuulub määruse nr 1408/71 kohaldamisalasse, vaid isiku kindlustatus riskide vastu kõnealuse määruse artikli 1 punktis a nimetatud sotsiaalkindlustusskeemi alusel. Seetõttu ei saa üksnes töösuhtest tulenevate põhikohustuste määratud ajaks peatumine jätta töötajat ilma tema „töötaja” staatusest sama määruse artikli 73 tähenduses.
- 32 Niisiis selgub eelotsusetaotlusest, et Austria õigusaktide kohaselt ei ole põhikohtuasja hagejatel nende lapsehoolduspuhkuse ajal õigust sellisele täielikule kohustuslikule kindlustusele (sh tervise-, õnnetusjuhtumi- ja pensionikindlustusele), mis kehtib täistööajaga töötavate isikute suhtes. Samas vastavalt siseriikliku kohtu esitatud teabele on kõnealustel hagejatel pärast kohustusliku sotsiaalkindlustuse lõppemist teatud tingimustel õigus ainult tervisekindlustushüvitistele. Siseriiklik kohus lähtub sellest, et teatud tingimustel on seega põhikohtuasja hagejatel õigus tervisekindlustushüvitisi saada.

33 Igal juhul on siseriikliku kohtu ülesanne välja selgitada, kas põhikohtuasja hagejad nendel ajavahemikel, mille eest kõnealuseid hüvitisi taotletakse, olid kaetud mõnda liiki Austria sotsiaalkindlustusskeemiga ja kas nad seetõttu olid „töötajad” määruse nr 1408/71 artikli 1 punkti a tähenduses.

34 Seega tuleb esimesele küsimusele vastata, et isik on „töötaja” määruse nr 1408/71 tähenduses, kui ta on sama määruse artikli 1 punktis a nimetatud üldise või spetsiaalse sotsiaalkindlustusskeemi alusel vabatahtlikult või kohustuslikult kindlustatud kas või ühe riski vastu, olenemata töösuhte olemasolust. Siseriikliku kohtu ülesanne on välja selgitada, kas põhikohtuasja hagejad nendel ajavahemikel, mille eest kõnealuseid hüvitisi taotletakse, olid kaetud mõnda liiki Austria sotsiaalkindlustusskeemiga ja kas nad seetõttu olid „töötajad” nimetatud määruse artikli 1 punkti a tähenduses.

Teine küsimus

35 Siseriiklik kohus küsib oma teises küsimuses, et juhul kui põhikohtuasja hagejate suhtes saaks kohaldada määrust nr 1408/71, siis milline liikmesriik on eelkõige vastutav kõnealuse perehüvitise maksmise eest, mis iseenesest eeldab, et Euroopa Kohus teeb otsuse põhikohtuasjas esinevatel asjaoludel niinimetatud kattumisvastaste sätete, nimelt määruse nr 1408/71 artikli 76 ja määruse nr 574/72 artikli 10 asjakohasuse ja vajadusel ka kohaldamise kohta.

Euroopa Kohtule esitatud märkused

- 36 Määruste nr 1408/71 ja nr 574/72 tõlgendamise ning hüvitiste maksmiseks kohustatud pädeva liikmesriigi määratlemise osas on Euroopa Kohtule esitatud märkused erinevad.
- 37 Tiroler Gebietskrankenkasse väitis, et kuna mõlemad vanematest tegelevad kutse- või äritegevusega, üks Saksamaal ja teine Austrias, siis on tegemist kahe töökohajärgse riigiga. Sellest tulenev hüvitiste kattumine on lahendatud määruse nr 1408/71 artiklis 76, mis paneb perehüvitiste maksmise kohustuse eelkõige elukohajärgsele liikmesriigile ja alles teise võimalusena mõnele muule liikmesriigile.
- 38 Austria valitsus soovitas sama lahendust, kuid rõhutas, et järgides perehüvitiste osas Euroopa Kohtu põhjendusi 10. oktoobri 1996. aasta otsuses Hoever ja Zachow (kohtuasjad C-245/94 ja C-312/94, EKL 1996, lk I-4895), ei saa hüvitiseks õigustatud pereliikmete määratlemisel tugineda siseriiklikele õigusaktidele. Pigem tuleb perekonda käsitleda tervikuna.
- 39 Saksamaa valitsus esitab vastupidise seisukoha toetuseks omakorda kaks väidet. Esiteks leiab ta, et Austria valitsuse esitatud ja Euroopa Kohtu eespool viidatud otsuses Hoever ja Zachow välja toodud põhimõte ei ole käesoleval juhul asjakohane, kuna nimetatud otsuse tegemisel esinesid erilised asjaolud. Euroopa Kohtu

seisukohale eelnimetatud kohtuotsuses tuleks õigupoolest viidata nendes asjades, kus asjaomasel isikul ei ole töökohajärgses riigis mingeid õigusi.

- 40 Teiseks leiab Saksamaa valitsus, et määruse nr 1408/71 artikli 76 ja määruse nr 574/72 artikli 10 „kattumisvastased” sätted käesolevas asjas ei kohaldu, kuna tegemist ei ole samal ajal esineva õigusega saada perehüvitisi sama lapse eest. Põhikohtuasjas esinenud asjaoludel ei ole teisel vanemal mingit sarnast õigust, kuna laste isad ei vasta Saksamaa õigusaktide kohaselt hüvitise saamiseks ette nähtud tingimustele.
- 41 Kokkuvõtteks väitis Saksamaa valitsus, et määruse nr 1408/71 artikli 73 kohaselt on perehüvitise maksmine üksnes töökohajärgse riigi, käesoleval juhul Austria, Vabariigi, kohustus isegi juhul, kui hüvitise saaja ja tema perekonna alaline elukoht ei asu selles riigis.
- 42 Euroopa Ühenduste Komisjon toetas seda väidet oma kirjalikes märkustes. Komisjon tõi esile, et kuna töökohajärgse riigi vastutuse põhimõte on määruste nr 1408/71 ja nr 574/72 aluspõhimõte, siis tuleb teisi lahendusi otsida ainult juhul, kui selle põhimõtte kohaldamisel oleksid vastuvõetamatud tagajärjed, eelkõige perehüvitise saamise õigusest ilma jäämine.
- 43 Siiski juhtis komisjon kohtuistungil tähelepanu oma muutunud seisukohale elukohajärgsele liikmesriigile esmase kohustuse panemise osas ja kutsus Euroopa Kohut üles võtma arvesse põhikohtuasja hagejate perekondade olukorda. Komisjoni

väitel on nende olukorda reguleeriv säte järelikult määruse nr 574/72 artikli 10 lõike 1 punkt b, mis peatab määruse nr 1408/71 artiklis 73 ette nähtud õigused, kui töötaja abikaasa tegeleb kutse- või äritegevusega oma elukohariigis. Niisugune käsitus oleks täielikult kooskõlas 9. detsembri 1992. aasta otsusega kohtuasjas *McMenamin* (C-119/91, EKL 1992, lk I-6393), mis on käesoleval juhul asjakohane.

Euroopa Kohtu hinnang

44 Põhikohtuasjas negatiivse alluvusvaidluse keskmeks olevate määruste nr 1408/71 ja nr 574/72 tõlgendamiseks ja eelotsusetaotluse esitanud kohtule tõhusa vastuse andmiseks tuleb teisele küsimusele vastates meelde tuletada määruse nr 1408/71 artikli 73 ulatust, uurida selle seost nimetatud määruste „kattumisvastaste” sätetega ning otsustada, millised nendest sätetest on käesolevas asjas kohaldatavad.

45 Artikli 73 sõnastusest tuleneb selgelt, et nimetatud sättega on hõlmatud just sellised juhtumid, kus töötaja pereliikmed elavad teises liikmesriigis kui asjakohane liikmesriik ja selle sättega on tagatud viimasena nimetatud liikmesriigi õigusaktidega ettenähtud perehüvitis nii, nagu pereliikmed elaksid tema territooriumil.

46 Selle sättega takistatakse liikmesriike sidumast perehüvitiste andmine ja nende summad töötaja pereliikmete elukohaga hüvitisil andvas liikmesriigis, selleks et

ühenduse töötajatel oleks võimalik teostada oma liikumisvabadust (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Hoever ja Zachow, punkt 34, ja 7. novembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-333/00: Maaheimo, EKL 2002, lk I-10087, punkt 34).

- 47 Määruse nr 1408/71 artikkel 73 toimib koos sama määruse artikli 13 lõike 2 punktis a sisalduva normiga, mille kohaselt liikmesriigi territooriumil töötava isiku suhtes kehtivad selle riigi õigusaktid isegi juhul, kui ta elab teise liikmesriigi territooriumil. Selline süsteem tuleneb määruse nr 1408/71 eesmärgist tagada kõigi ühenduses liikuvate liikmesriikide kodanikest töötajate võrdne kohtlemine eri liikmesriikide õigusaktide kohaselt ja sotsiaalkindlustushüvitised töötajatele, olenemata nende töö- või elukohast, ning seda süsteemi tuleb kõigis liikmesriikides ühetaoliselt tõlgendada, olenemata perehüvitiste saamise korda reguleerivatest siseriiklikest õigusaktidest (19. veebruari 1981. aasta otsus kohtuasjas 104/80: Beeck, EKL 1981, lk 503, punkt 7).
- 48 Niisiis tuleb määruse nr 1408/71 artikli 73 ja artikli 13 lõike 2 punkti a ühendatud sätete põhjal täheldada, et põhikohtuasja hagejatel, kes elavad koos oma peredega muus riigis kui töökohajärgne liikmesriik, on ühenduse õiguse alusel õigus perehüvitisele viimati nimetatud liikmesriigis.
- 49 Siiski tuleb rõhutada, et kuigi artikkel 73 sisaldab üldreeglit, ei ole see absoluutne reegel. Põhikohtuasja hagejate õigust, mis neile kui „töötajatele” tuleneb määruse nr 1408/71 artiklitest 13 ja 73, tuleb võrrelda osutatud määruse ja määruse nr 574/72 „kattumisvastaste” sätetega, kuna elukohajärgse riigi õigusaktidest tulenev õigus võib kattuda töökohajärgse riigi õigusaktidest tuleneva õigusega.

- 50 Käesolevas asjas on see nii. Siseriikliku kohtu esitatud teabe kohaselt annab kummagi põhikohtuasja hageja lapse sünd õiguse perehüvitisele samal ajal nii Austrias kui Saksamaal. Austrias on määruse nr 1408/71 artikli 73 alusel õigus lapsehooldustoetusele emal kui selle liikmesriigi töötajal. Saksamaal on siseriiklike õigusaktide kohaselt ühel lapsevanematest õigus saada lapsekasvatustoetust selle alusel, et tema ja ta laps seal elavad.
- 51 Käesoleva kohtuasjaga sarnane olukord võib lõppeda perekulude ülekompenseerimisega ja seetõttu tuleb seda käsitleda „kattumisvastaste” sätete, nimelt määruse nr 1408/71 artikli 76 ja määruse nr 574/72 artikli 10 alusel.
- 52 Järgnevalt oleks asjakohane uurida, milliseid olukordi nimetatud sätted reguleerivad.
- 53 Määruse nr 1408/71 artikli 76 sõnastusest nähtub, et selle sätte eesmärk on lahendada ühelt poolt sama määruse artiklist 73 tuleneva perehüvitise saamise õiguse kattumine teiselt poolt pereliikmete elukohajärgse liikmesriigi õigusaktidega, mille kohaselt perehüvitise saamise õigus tuleneb isiku kutse- või äritegevusest. On selge, et nimetatud artikkel 76 ei ole käesoleval juhul asjakohane, kuna Saksamaa õiguse kohaselt on perehüvitise saamise tingimuseks elukoht Saksamaal ning kutse- või äritegevuse või täistööajaga töö puudumine.
- 54 Samas on oht, et kui määruse nr 1408/71 artiklist 73 tulenev õigus kattub elukohajärgse riigi õigusaktidest tuleneva perehüvitise saamise õigusega, olenemata kutse- või äritegevusest, siis kohaldub määruse nr 574/72 artikkel 10.

- 55 Järelikult on määruse nr 574/72 artikkel 10 käesoleval juhul asjakohane „kattumisvastane” säte. Tegelikult jäävad selle sätte kohaldamisalasse nii olukorrad, kus kutse- või äritegevusega tegeleb ainult üks vanematest, kui ka need, kus kutse- või äritegevusega tegelevad mõlemad vanemad.
- 56 Kõnealuse määruse artikli 10 lõike 1 punkt a näeb nimelt ette, et kui perehüvitise maksmise kohustus on lapse elukohajärgsel riigil, olenemata kindlustatusest või töötamisest, siis määruse nr 1408/71 artikli 73 alusel makstava hüvitise korral see õigus peatatakse.
- 57 Kui aga perehüvitise saamiseks õigustatud või seda saav isik tegeleb kutsealaga lapse elukohajärgses riigis, näeb määruse nr 574/72 artikli 10 lõike 1 punkti b alapunkt i ette, et määruse nr 1408/71 artikli 73 alusel töökohajärgses riigis ette nähtud õigus nimetatud hüvitistele peatatakse.
- 58 Eespool viidatud kohtuotsuse McMenamin punktides 24 ja 25 selgitab Euroopa Kohus perifraasi „perehüvitise või -toetuse saamiseks õigustatud või seda saav isik”

tähendust. Kohus sedastas, et kui isiku õigused perehüvitistele võivad kattuda või kattuvad seetõttu, et ta töötab ka oma elukohariigis, siis on lisaks abikaasale hõlmatud nimelt ka need isikud, kes ei ole abielus või ei ole enam abielus määruse nr 1408/71 artikli 73 alusel perehüvitise saamiseks õigustatud isikuga, või hüvitise saaja ise. Seadusandja eelistas ammendava loetelu asemel määratleda seda isikutegruppi pigem nende ühiste tunnuste põhjal, milleks on nende õigus saada perehüvitisi elukohajärgses liikmesriigis.

- 59 Järgnevalt leidis Euroopa Kohus, et lapsi hooldava isiku ja eriti määruse nr 1408/71 artikli 73 alusel õigustatud isiku abikaasa kutse- või äritegevus laste elukohajärgses liikmesriigis toob määruse nr 574/72 artikli 10 alusel kaasa selle määruse artiklis 73 ettenähtud perehüvitise saamise õiguse peatamise elukohajärgses liikmesriigis tegelikult makstavate samalaadsete perehüvitiste summade ulatuses, olenemata sellest, kellel on osutatud liikmesriigi õigusaktide kohaselt otseselt õigus saada peretoetust (eespool viidatud kohtuotsus *McMenamin*, punkt 27).

- 60 Sellist määruse nr 574/72 artikli 10 lõike 1 punkti b alapunkti i tõlgendust võib otse kohaldada põhikohtuasjaga sarnastes olukordades, kus C. Dodli abikaasa ja P. Oberhollenzeri elukaaslane tegelesid kutsealaga oma elukohajärgses liikmesriigis. Järelikult lasub kõnealuse perehüvitise maksmise kohustus sellel riigil, käesoleval juhul Saksamaa Liitvabariigil.

- 61 Tuleb lisada, et vastupidi Saksamaa valitsuse väidetele ei oma määruse nr 574/72 artikli 10 lõike 1 punkti b alapunkti i kohaldamisel mingit tähtsust asjaolu, et laste

isad ei vastanud oma täistööajaga kutse- või äritegevuse tõttu neile tingimustele, mis Saksamaa õigusaktidega oli toetuste saamiseks ette nähtud.

62 Selleks, et kõnealust artiklit saaks kohaldada ja selle abil viia kohustused üle elukohajärgse liikmesriigi pädevusse, ei ole oluline, et kutse- või äritegevusega tegeleks see isik, kes on perehüvitise saamiseks isiklikult õigustatud. Piisab sellest, kui osutatud riigis tekib õigus toetusele ühel vanematest, käesoleval juhul emal.

63 Siiski tuleb täpsustada, et sellises olukorras, millele viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus, kus C. Dodlil ei olnud õigust Saksamaa lastekasvatustoetusele, kuna tema sissetulek ületas Saksamaa õigusaktide kohase ülempiiri, ja kus ka C. Dodli abikaasal ei olnud oma täistööajaga töö tõttu õigus seda toetust saada, kohaldub C. Dodli suhtes ainult määruse nr 1408/71 artikkel 73, ilma et oleks vaja kohaldada kõnealuse määrusega ja määrusega nr 574/72 ette nähtud „kattumisvastaseid” sätteid.

64 Seega tuleb teisele eelotsuse küsimusele vastata, et kui samal ajal sama pereliikme eest on õigus saada perehüvitist nii töötaja töö- kui elukohajärgse liikmesriigi õigusaktide kohaselt, lasub kõnealuse hüvitise maksmise kohustus määruse nr 574/72 artikli 10 lõike 1 punkti a alusel põhimõtteliselt töökohajärgsel liikmesriigil. Siiski juhul, kui lapsi hooldav isik ja eelkõige selle töötaja abikaasa

tegeleb kutse- või äritegevusega elukohajärgses liikmesriigis, maksab määruse nr 574/72 artikli 10 lõike 1 punkti b alapunkti i alusel perehüvitist see liikmesriik, olenemata sellest, kellel on nimetatud liikmesriigi õigusaktide kohaselt otseselt õigus peretoetust saada. Sellises olukorras töökohajärgse liikmesriigi kohustus maksta perehüvitist peatatakse elukohajärgse liikmesriigi õigusaktidega ette nähtud perehüvitise summa ulatuses.

Kohtukulud

- ⁶⁵ Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, v.a poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. Isik on „töötaja” nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes, muudetud ja ajakohastatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2001. aasta määrusega (EÜ) nr 1386/2001, tähenduses, kui ta on sama määruse artikli 1 punktis a nimetatud üldise või spetsiaalse sotsiaalkindlustusskeemi alusel vabatahtlikult või kohustuslikult kindlustatud kas või ühe riski vastu, olenemata

töösuhte olemasolust. Siseriikliku kohtu ülesanne on välja selgitada, kas põhikohtuasja hagejad nendel ajavahemikel, mille eest kõnealuseid hüvitisi taotletakse, olid kaetud mõnda liiki Austria sotsiaalkindlustusskeemiga ja kas nad seetõttu olid „töötajad” nimetatud määruse artikli 1 punkti a tähenduses.

2. Kui samal ajal sama pere liikme eest on õigus saada perehüvitisi nii töötaja töö- kui elukohajärgse liikmesriigi õigusaktide kohaselt, lasub nende hüvitiste maksmise kohustus nõukogu 21. märtsi 1972. aasta määruse nr 574/72, millega määratakse kindlaks määruse nr 1408/71 rakendamise kord, muudetud ja ajakohastatud komisjoni 27. veebruari 2002. aasta määrusega (EÜ) nr 410/2002, artikli 10 lõike 1 punkti a alusel põhimõtteliselt töökohajärgsel liikmesriigil.

Siiski juhul, kui lapsi hooldav isik ja eelkõige selle töötaja abikaasa tegeleb kutse- või äritegevusega elukohajärgses liikmesriigis, maksab määruse nr 574/72, muudetud määrusega nr 410/2002, artikli 10 lõike 1 punkti b alapunkti i alusel perehüvitist see liikmesriik, olenemata sellest, kellel on nimetatud liikmesriigi õigusaktide kohaselt otseselt õigus peretoetust saada. Sellises olukorras töökohajärgse liikmesriigi kohustus maksta perehüvitist peatatakse pere liikme elukohajärgse liikmesriigi õigusaktidega ette nähtud perehüvitise summa ulatuses.

Allkirjad